

**Praktijkrichtlijn
Echografie van de prostaat**

**Status: geautoriseerde
herziening 4 oktober 2021**

SAN Centra voor Medische Diagnostiek

E-mail: info@de-san.nl

Website: www.de-san.nl

© Copyright 2021, SAN Centra voor Medische Diagnostiek (SAN)

Deze praktijkrichtlijn is tevens beschikbaar op www.de-san.nl.

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	4
A. WERKWIJZE	4
B. BEREIK VAN DEZE PRAKTIJKRICHTLIJN	4
C. DEFINITIES.....	4
D. IMPLEMENTATIE	4
E. JURIDISCHE BETEKENIS	4
F. ACTUALISERING	4
G. ACCREDITATIE	5
2. PRAKTISCHE LEIDRAAD UITVOERING ECHOGRAFIE VAN DE PROSTAAT.....	6
2.1 UITVOERING ECHOGRAFIE VAN DE PROSTAAT	6
a. <i>Contra-indicaties</i>	6
b. <i>Inventarisatie patiëntkenmerken</i>	6
c. <i>Instructie aan patiënten</i>	6
d. <i>Kwaliteitscontrole</i>	6
e. <i>Uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.2 INTERPRETATIE ECHOGRAFIE VAN DE PROSTAAT	7
a. <i>Inleiding</i>	7
b. <i>Verslaglegging</i>	7
2.3 KWALITEITSEISEN UITVOERING EN INTERPRETATIE	7
a. <i>Eisen apparatuur</i>	7
b. <i>Personele kennis en vaardigheden uitvoering</i>	8
c. <i>Personele kennis en vaardigheden interpretatie</i>	8

1. Inleiding

Laboratoriumonderzoek dat wordt gedaan door SAN eerstelijns diagnostische centra (laboratoria) is gestandaardiseerd door implementatie van de LESA (Landelijke Eerstelijns Samenwerkings Afpraak) Rationeel aanvragen van laboratoriumdiagnostiek [[Labots-Vogelesang, 2012](#)]. Ook voor het functieonderzoek en de beeldvormende diagnostiek is behoefte gebleken aan een dergelijke standaardisatie van de procedures om zo de kwaliteit van het handelen in de diagnostische centra te borgen en waar mogelijk te verbeteren.

De SAN Medici (een groep van medisch vertegenwoordigers van verschillende arts-laboratoria die lid zijn van de SAN) heeft daarom in 2009 de ontwikkeling van praktijkrichtlijnen geïnitieerd. Een set van praktijkrichtlijnen zijn inmiddels beschikbaar en verspreid binnen de SAN eerstelijns diagnostische centra. Digitale versies van de praktijkrichtlijnen zijn beschikbaar op www.de-san.nl.

a. Werkwijze

De commissie die de herziening van deze praktijkrichtlijn voorbereidde bestond uit een inhoudelijk expert (dr. Paul Kil, Diagnostivum) en een expert op het gebied van richtlijnen (mw. Mariska Tuut, epidemioloog, PROVA).

De concept praktijkrichtlijn is besproken in de vergadering van de SAN Medici. Daarna is de praktijkrichtlijn door de ledenvergadering van de SAN vastgesteld.

b. Bereik van deze praktijkrichtlijn

Deze praktijkrichtlijn heeft betrekking op echografisch onderzoek van de prostaat (radiologische echografie), uitgevoerd in eerstelijns diagnostische centra.

c. Definities

Echografie: Hierbij worden door de transducer ultrageluidsgolven (waarvan de frequentie kan worden ingesteld) uitgezonden. De geluidsgolven worden weerkaatst door structuren in het lichaam. Doordat verschillende weefsels de geluidsgolven in verschillende mate absorberen, is het mogelijk de prostaat zichtbaar te maken en afwijkingen hierin te zien. De echo-beelden worden weergegeven op een scherm. Prostaatechografie is een inwendig rectaal onderzoek.

d. Implementatie

Door autorisatie van deze praktijkrichtlijn door de SAN ledenvergadering is de praktijkrichtlijn tot standaard geworden. De praktijkrichtlijn is beschikbaar op de website www.de-san.nl. SAN-leden worden geacht de aanbevelingen in deze praktijkrichtlijn zo spoedig mogelijk na het uitkomen van de richtlijn/de herziening in hun dagelijkse routine te implementeren.

e. Juridische betekenis

Deze praktijkrichtlijn is geen wettelijk voorschrift, maar bevat aanbevelingen die gebaseerd zijn op evidence, waarmee zorgverleners kwalitatief hoogwaardige zorg verlenen. Na autorisatie wordt deze praktijkrichtlijn gezien als standaard.

Medewerkers van SAN-leden worden daarom geacht zich aan deze praktijkrichtlijn te houden. Op basis van hun professionele autonomie kunnen zij afwijken van deze praktijkrichtlijn, wanneer zij dat nodig achten. Wanneer van de praktijkrichtlijn wordt afgeweken, dient dit beargumenteerd en gedocumenteerd te worden.

f. Actualisering

De SAN Medici zullen jaarlijks toetsen of deze praktijkrichtlijn nog actueel is of dat er een herziening noodzakelijk is.

g. Accreditatie

De SAN en CCKL/Raad voor de Accreditatie zijn een procedure overeengekomen voor accreditatie van het gehele spectrum van diagnostiek dat door SAN leden wordt aangeboden. Na implementatie van deze praktijkrichtlijn kan echografie van de prostaat in het te accrediteren pakket worden opgenomen.

2. Praktische leidraad uitvoering echografie van de prostaat

Dit hoofdstuk van deze praktijkrichtlijn bevat de feitelijke instructies voor de praktijk van echografie. Dit is een combinatie van de evidence uit de literatuur, de SOP's en aanvullende meningsvorming door inhoudelijke experts.

2.1 Uitvoering echografie van de prostaat

a. Contra-indicaties

Absolute contra-indicaties voor het uitvoeren van echografie van de prostaat in de eerste lijn zijn:

- Rectumcarcinoom of andere tumoren in het rectum gebied of verdenking hierop;
- Fissura ani;
- Anus abces;
- Bestraling in anorectaal gebied in verleden met mogelijk atrofie van het rectumslijmvlies;
- Rectumprolaps en/of ernstige hemorroïden.

Relatieve contra-indicaties voor het uitvoeren van echografie van de prostaat in de eerste lijn zijn:

- Onvermogen om de juiste onderzoekshouding aan de te nemen (bijv. door invaliditeit of ernstige psychiatrische stoornissen).

b. Inventarisatie patiëntkenmerken

Van de patiënt behoren de volgende gegevens in kaart te worden gebracht:

- Leeftijd
- Indicatie van het onderzoek (bijvoorbeeld afwijkend rectaal toucher, afwijkende PSA, Angst voor carcinoom, bemoeilijkte mictie, prostatitis)

c. Instructie aan patiënten

Aan de patiënt behoort de procedure van het onderzoek te worden uitgelegd, met aandacht voor de techniek en de belasting van het onderzoek. Er is geen speciale voorbereiding vereist.

De patiënt wordt geïnstrueerd de juiste houding (zijligging of rugligging, afhankelijk van de echografist) aan te nemen voor een goede uitvoering van het onderzoek.

d. Kwaliteitscontrole

Kwaliteitscontrole is van belang om ervoor te zorgen dat altijd voldaan wordt aan de geldende normen. Een handboek met procedurele voorschriften inzake het beloop van het onderzoek (inclusief hoe te handelen bij storingen) en noodmaatregelen is hiervoor een bruikbaar hulpmiddel. Door middel van regelmatige controle (tenminste jaarlijks) moet de werking van de apparatuur worden vastgelegd (onderhoudsprotocol).

e. Uitvoering van het onderzoek

Vorbereiding

Voordat het echografisch onderzoek kan plaatsvinden, dient een rectaal toucher te worden uitgevoerd om eventuele bemoeilijkte toegang vast te stellen.

De apparatuur moet worden ingesteld voor het juiste type onderzoek, inclusief de juiste transducer (biplane zo mogelijk multiplane transrectale transducer of een vaginale (end-fire) transducer geschikt voor prostaatechografie). De transducer wordt voorzien van een condoom met voldoende gel in en op het condoom.

Tijdens het onderzoek moet de privacy van de patiënt gewaarborgd blijven.

Het onderzoek zelf

Het onderzoek wordt uitgevoerd volgens het protocol dat bij dat type onderzoek hoort. De echografist beschrijft de bevindingen en legt de relevante beelden vast. Minimale beoordelingen zijn:

- Bekijken prostaat in twee richtingen (transversaal, sagittaal);
- Beoordelen op eventuele prostaatinhomogeniteiten;
- Meten prostaatvolume;
- Opmeten eventuele afwijkingen.

Na afloop

Indien fysieke beperkingen een optimaal beeld belemmeren, dient de echografist dit te noteren in het verslag.

Na afloop dient de apparatuur gereinigd te worden volgens de geldende normen.

2.2 Interpretatie echografie van de prostaat

a. Inleiding

Iedere interpretatie begint met een kritische beschouwing en beoordeling van de kwaliteit van het onderzoek. Bij de interpretatie wordt gekeken naar de indicatie van het onderzoek en wordt de onderzoeksvraag beantwoord. Eventuele andere zichtbare pathologie dient beschreven te worden.

Interpretatie van de verkregen gegevens kan binnen de eigen setting, dan wel op afstand plaatsvinden.

b. Verslaglegging

Het verslag van het echografisch onderzoek dat naar de aanvragende huisarts wordt gestuurd, dient tenminste de volgende punten te omvatten:

- Beoordelaar;
- Kwaliteit van het onderzoek;
- Algemene beschrijving van de bevindingen;
- In de beschrijving dient bij voorkeur middels een gestandaardiseerde verslaglegging de volgende punten beschreven te worden:
 - Prostaatvolume
 - Echopatroon: homogeen, hypo-echogeniciteit, hyper-echogeniciteit en de lokatie
 - Vorm van de prostaat: symmetrisch, kapsel intact of kapselcontour verstoord,
 - Vesiculae seminales: symmetrisch, dilatatie
 - Verdenking tumor (ja-nee) . Bij verdenking tumor beschrijving van eventueel verdenking op extra-prostatische tumor uitbreiding (locatie: blaashals, apex of lateraal) en/of eventueel aanwezigheid kapsel invasie of vesikelinvasie
 - Overige echografische afwijkingen: calcificaties, opvallend verwijde peri-prostatische venen, cyste, abces
- Conclusie vraagstelling en eventuele bijkomende pathologie.

2.3 Kwaliteitseisen uitvoering en interpretatie

a Eisen apparatuur

De echoapparatuur moet tweedimensionaal beeld kunnen genereren. De apparatuur, inclusief de transducers (transrectaal-vaginale transducer geschikt voor prostaatechografie), moet een CE-keurmerk hebben.

Voor het onderzoek wordt gewerkt met apparatuur met digitale opslag. DICOM is een algemeen geaccepteerde standaard hiervoor.

Een in hoogte verstelbare onderzoeksbank en een in hoogte verstelbare stoel voor de onderzoeker zijn vereist vanwege ergonomische aspecten.

Echo apparatuur geeft veel warmte af. In de onderzoeksruimte moet voor voldoende warmteafvoer gezorgd worden.

Bij echografie van de prostaat wordt omwille van hygiëne een condoom gebruikt en dient extra aandacht besteed te worden aan het gebruik van de gel.

b. Personele kennis en vaardigheden uitvoering

Het rectaal toucher mag alleen uitgevoerd worden in opdracht van een arts door een echografist (onderzoeker) met voldoende kennis en ervaring van het onderzoek.

Het rectaal toucher dient gedocumenteerd te worden volgens een gestandaardiseerde verslaglegging.

Beschreven dient te worden: inschatting grootte prostaat, consistentie (vast-elastisch, week of hard), aanwezigheid van pijn, aanwezigheid van een nodus, beoordeling van het rectale slijmvlies (regelmatig of onregelmatig).

Het echografisch onderzoek van de prostaat is voorbehouden aan:

- Arts, verpleegkundig specialist, physician assistant met voldoende kennis en ervaring op het gebied van echografie van de prostaat ;
- Bevoegd echografist/-scopist, met kennis en ervaring op het gebied van echografie van de prostaat.

Een echografist/-scopist heeft tenminste een HBO-niveau en een opleiding op het gebied van medische beeldvorming (zie www.mbrt.nl), met aantekening echografie. Voor nascholing is er een bij- en nascholingsplan met bij de beroepsgroep horende normen. Het onderzoek vindt plaats onder verantwoordelijkheid van een uroloog.

c. Personele kennis en vaardigheden interpretatie

De interpretatie wordt uitgevoerd door een arts/ verpleegkundig specialist/physician assistant met aantoonbaar voldoende kennis en ervaring op het gebied van echografie van de prostaat. Indien een algemeen arts of verpleegkundig specialist dan is er een superviserend uroloog.